

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

การเปรียบเทียบกระบวนการผลิต ต้นทุน และผลตอบแทน ระหว่างการผลิตข้าวเปลือกและเมล็ด
พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกร หมู่ 6 ตำบลหนองสามสี อำเภอสว่างคันคม
จังหวัดอำนาจเจริญ

**Comparison of Production Process, Costs and Returns between Grain and Seed
of Khao Dawk Mali 105 Rice Production by Farmers in Moo 6, Nong Samsee
Sub-district, Senangkhanikhom District, Amnat Charoen Province**

พัชรินทร์ ภักดีกลาง (Patcharin Pagdeeklang)* อัจฉรา โพธิ์ดี (Ajchara Pothidee) **

อัจฉรา จิตตลดากร (Achara Chittaladakorn)***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวเปลือกและเมล็ดพันธุ์ข้าว 2) เปรียบเทียบกระบวนการผลิตข้าวเปลือกและเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร 3) เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตข้าวเปลือกและเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร และ 4) ศึกษาปัญหาในการผลิตข้าวเปลือกและเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกร

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ขึ้นทะเบียนผู้ปลูกข้าวกับกรมส่งเสริมการเกษตรปีการผลิต 2555/2556 ในหมู่ 6 ตำบลหนองสามสี อำเภอสว่างคันคม จังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 205 ราย จำแนกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 คือผู้ผลิตข้าวเปลือก 188 ราย และกลุ่มที่ 2 คือผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ 17 ราย กำหนดขนาดตัวอย่างกลุ่มที่ 1 ร้อยละ 30 ของประชากร ได้จำนวนตัวอย่าง 57 ราย และกลุ่มที่ 2 เก็บข้อมูลจากประชากรทุกราย เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 49.9 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 30.1 ปี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.4 คน มีการใช้พื้นที่ทำนาเฉลี่ย 22.3 ไร่ 2) เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีกระบวนการผลิตที่แตกต่างกันในด้าน การเตรียมเมล็ดพันธุ์ แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ อัตราของเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ต่อไร่ การปลูก การปฏิบัติดูแลรักษา และการจำหน่ายผลผลิต 3) เกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 5,122.89 บาทต่อไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 325.5 กิโลกรัมต่อไร่ กำไรเฉลี่ย 898.86 บาทต่อไร่ หรือ 2.76 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 4,456.86 บาทต่อไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 339.1 กิโลกรัมต่อไร่ กำไรเฉลี่ย 2,596.42 บาทต่อไร่หรือ 7.66 บาทต่อกิโลกรัม 4) ปัญหาสำคัญในการผลิตข้าวของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม คือ ภัยแล้งมีราคาแพง และอัตราค่าจ้างแรงงานสูง

คำสำคัญ การผลิตข้าวเปลือก การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าว ตำบลหนองสามสี จังหวัดอำนาจเจริญ

*หลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการจัดการการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
pacharin.pag2529@yahoo.com

**รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ แผนกวิชาการจัดการการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ajchara.pot@stou.ac.th

***รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ แผนกวิชาการจัดการการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
achara.chi@stou.ac.th

Abstract

The objectives of the research were to 1) study the socio-economic status of farmers who produced grain and seed of Khao Dawk Mali 105 rice; 2) compare their rice production processes; 3) compare their costs and returns; and 4) study their production problems.

This was a survey research. The population used in this study were 205 rice farmers who registered for rice production with the Department of Agricultural Extension in the year 2012/13 in Moo. 6, Nong Sam Si Sub-district, Senangkhanikhom District, Amnart Charoen Province. The population was divided into two groups as follows: 1) 188 grain producers and 2) 17 seed producers. Sample size taken of the first group was 57 farmers (30% of the population) and the second group was the total population. The research tool was a questionnaire. The data were analyzed by using descriptive statistics: frequency, mean, percentage and standard deviation

The results showed that: 1) for both groups of farmers, most of them were male, average age of 49.9 years, with primary level education, average number of family members 4.4, and 30.1 years experience in rice production. Average planted area was 22.3 rais. (1 rai = 1,600 m²) 2) The production processes of the two groups differed in seed preparation, sources of seed, rate of seed used per unit area, planting method, cultivation methods, and selling method. 3) Grain producers had an average cost of 5,122.89 baht/rai, an average yield of 325.5 kg./rai, an average profit of 898.86 baht/rai or 2.76 baht/kg., while seed producers had an average cost of 4,456.86 baht/rai, an average yield of 339.1 kg./rai, an average profit of 2,596.42 baht/rai or 7.66 baht/kg. 4) Major production problems for both groups of farmers were the high price of chemical fertilizer and high wage rate.

Keywords: Rice grain production, Rice seed production, Costs and returns of rice production, Nong Sam Si Sub-district, Amnart Charoen Province

บทนำ

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย เป็นสินค้าส่งออกที่สร้างรายได้กับประเทศในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก โดยในปี 2556 มีปริมาณการส่งออกข้าวและผลิตภัณฑ์มูลค่าถึง 150,699.95 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556) การปลูกข้าวในประเทศไทย ส่วนใหญ่ปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 มีพื้นที่ปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคิดเป็นร้อยละ 45.00 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งประเทศ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทหลักได้แก่ การปลูกข้าวเพื่อจำหน่ายเป็นข้าวเปลือก และการปลูกข้าวเพื่อใช้เป็นเมล็ดพันธุ์ (สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร, 2556)

โครงการสายใยรักแห่งครอบครัวในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ศูนย์วิจัยข้าวจังหวัดอุบลราชธานี ได้เข้าร่วมดำเนินโครงการนี้ตั้งแต่ปี 2553 มีพื้นที่รับผิดชอบ 2 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอำนาจเจริญและจังหวัดยโสธร โดยมีกิจกรรมการดำเนินงาน ได้แก่ การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ดี การวิเคราะห์คุณภาพมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวเบื้องต้น การให้ความรู้ เรียนรู้ร่วมกันในแปลงนาของเกษตรกร การสุ่มเก็บตัวอย่าง การวิเคราะห์มาตรฐานเมล็ดพันธุ์ การกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าว การสรุปผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานในปีต่อไป (ศูนย์วิจัยข้าวอุบลราชธานี, 2557)

การศึกษาการเปรียบเทียบกระบวนการผลิต ต้นทุน และผลตอบแทน ระหว่างการผลิตข้าวเปลือกและเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกร หมู่ 6 ตำบลหนองสามสี อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ จึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการผลิต ต้นทุน และผลตอบแทนที่ได้รับของเกษตรกรเพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการปลูกข้าวเจ้านาปีพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 สำหรับเกษตรกรหรือใช้เป็นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในการลงทุนการปลูกข้าวเจ้านาปีพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 ในอนาคต และสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำข้อมูลที่ได้ไปวางแผนพัฒนาหรือส่งเสริมเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนในการประกอบอาชีพของเกษตรกร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวเปลือกและเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105
2. เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการผลิตข้าวเปลือกและเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกร
3. เพื่อเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตข้าวเปลือกและเมล็ดพันธุ์ข้าว ขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาปัญหาในการผลิตข้าวเปลือกและเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัย คือ เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนผู้ปลูกข้าวกับกรมส่งเสริมการเกษตร ในหมู่ 6 ตำบลหนองสามสี อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 205 ราย การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เกษตรกรกลุ่มที่ 1 กำหนดขนาดตัวอย่างร้อยละ 30 ของประชากร (บุญชม ศรีสะอาด 2543 : 38)

ได้จำนวนตัวอย่าง 57 ราย และใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย เกษตรกรกลุ่มที่ 2 เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งสิ้น 17 ราย รวมจำนวนประชากรและจำนวนตัวอย่างที่เก็บข้อมูลทั้งหมด 74 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ตอนที่ 2 กระบวนการผลิตและค่าใช้จ่ายในการผลิตข้าวของเกษตรกร ตอนที่ 3 ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตข้าว และตอนที่ 4 ปัญหาในการผลิตข้าวของเกษตรกร แบ่งระดับของปัญหาเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับปัญหาในการผลิตข้าวมาก ปานกลาง น้อย และไม่มีปัญหา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41-50 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 49.9 ปี ส่วนใหญ่เกษตรกรมีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ระหว่าง 10-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.4 มีประสบการณ์ในการทำงานสูงสุด 60 ปี เฉลี่ย 30.1 ปี สมาชิกในครัวเรือน 3-5 ราย มีแรงงานการทำงานในครัวเรือนน้อยกว่า 3 ราย เฉลี่ย 2.6 ราย มีพื้นที่การทำงานทั้งหมดน้อยกว่า 20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 57.9 และเกษตรกรที่ผลิตข้าวทั้ง 2 กลุ่ม มีพื้นที่ในการทำงานทั้งหมดอยู่ระหว่าง 20-40 ไร่ เฉลี่ย 22.3 ไร่ แบ่งเป็นการทำนาข้าวเปลือกทั่วไป เฉลี่ย 19.1 ไร่ การทำนาพันธุ์ เฉลี่ย 3.2 ไร่ มีเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่าไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 94.6 โดยเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกและเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเลือกเป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้านาคาร์เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 93.0 และ 82.4 การรับข้อมูลข่าวสารการปลูกข้าวจากแหล่งข้อมูลที่เป็นกลุ่มบุคคล ส่วนใหญ่เกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกได้รับข้อมูลข่าวสารการปลูกข้าวจากแหล่งข้อมูลกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้นำท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) คิดเป็นร้อยละ 56.1 และเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวรับข้อมูลข่าวสารการปลูกข้าวจากแหล่งข้อมูลกลุ่มบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 64.7 การรับข้อมูลข่าวสารการปลูกข้าวจากแหล่งข้อมูลที่เป็นสื่อสารมวลชน ส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารจากหอกระจายข่าว คิดเป็นร้อยละ 70.2 และ 76.5 การเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปลูกข้าวของเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวทุกรายเข้ารับการฝึกอบรม

2. กระบวนการผลิตข้าวของเกษตรกร

2.1 การเตรียมเมล็ดพันธุ์ พบว่า การเตรียมเมล็ดพันธุ์สำหรับการผลิตข้าวเปลือกของเกษตรกร ส่วนใหญ่ใช้เมล็ดพันธุ์ทั่วไปมากกว่าเมล็ดพันธุ์ชนิดอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 35.2 และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวทุกรายใช้เมล็ดพันธุ์หลัก

2.2 แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ พบว่า การผลิตข้าวเปลือกของเกษตรกร ส่วนใหญ่ใช้เมล็ดพันธุ์จากการเก็บเองมากกว่าเมล็ดพันธุ์จากแหล่งที่มาอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 52.6 และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวทุกรายใช้เมล็ดพันธุ์จากศูนย์วิจัยข้าว

2.3 ปัญหาที่พบ คือ การผลิตข้าวเปลือกมีปัญหาเกี่ยวกับพันธุ์ปนสูง คิดเป็นร้อยละ 57.9 และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่พบปัญหา

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

2.4 การทดสอบความงอกก่อนปลูก พบว่า การผลิตข้าวเปลือกและการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร ส่วนใหญ่ไม่มีการทดสอบความงอก คิดเป็นร้อยละ 68.4 และ 88.2

2.5 อัตราของเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ต่อไร่ พบว่า การผลิตข้าวเปลือกของเกษตรกร ส่วนใหญ่ใช้เมล็ดพันธุ์ในอัตรา 3 – 5 กิโลกรัม / ไร่ คิดเป็นร้อยละ 70.2 และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวทุกรายใช้เมล็ดพันธุ์ในอัตราน้อยกว่า 3 กิโลกรัม / ไร่

2.6 การเตรียมดิน พบว่า การเตรียมดินสำหรับการผลิตข้าวเปลือก และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร ส่วนใหญ่ใช้วิธีการไถ คิดเป็นร้อยละ 96.5 และ 100.0

2.7 การปลูก พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกและการผลิตเมล็ดพันธุ์ มีการแช่และห่ม คิดเป็นร้อยละ 89.5 และ 100.0 การปักดำ พบว่า เกษตรกรทุกรายที่ผลิตข้าวเปลือกและการผลิตเมล็ดพันธุ์ มีการปักดำด้วยมือ การปลูกซ่อม พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ ทุกรายมีการปลูกซ่อมโดยใช้ต้นกล้าแปลงเมล็ดพันธุ์เดิม และเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกไม่มีการปลูกซ่อม

2.8 การปฏิบัติดูแลรักษา

การให้น้ำ ส่วนใหญ่ใช้น้ำฝนมากกว่าน้ำประปาอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 98.6

การป้องกันกำจัดวัชพืช ส่วนใหญ่ไม่มีการกำจัดวัชพืช คิดเป็นร้อยละ 68.9

การป้องกันกำจัด ศัตรู ศัตรูพืช ทุกรายไม่มีการกำจัด ศัตรู ศัตรูพืช

การตรวจตัดพันธุ์ปน การผลิตข้าวเปลือกของเกษตรกร ทุกรายไม่มีการตรวจตัดพันธุ์ปน และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว มีการตรวจตัดพันธุ์ปน จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 88.2

จำนวนครั้งของการตรวจตัดพันธุ์ปนของเกษตรกรในการผลิตเมล็ดพันธุ์ ส่วนใหญ่มีการตรวจตัดพันธุ์ปน 3 ครั้ง จำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 52.9 รองลงมา มีการตรวจตัดพันธุ์ปน 2,4 และ 5 ครั้ง เท่ากัน จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.8

ระยะการตรวจตัดพันธุ์ปนของเกษตรกรในการผลิตเมล็ดพันธุ์ ส่วนใหญ่มีการตรวจตัดพันธุ์ปนที่ระยะแตกกอ และออกดอก จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 88.2 รองลงมา มีการตรวจตัดพันธุ์ปนที่ระยะโน้มรวง – ก่อนการเก็บเกี่ยว จำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 64.7 และมีการตรวจตัดพันธุ์ปนที่ระยะปักดำ จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.8

2.9 การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ส่วนใหญ่เก็บเกี่ยวโดยรถเกี่ยวขนาด คิดเป็นร้อยละ 56.8

2.10 การจัดการผลผลิตข้าวของเกษตรกร ส่วนใหญ่เก็บไว้บริโภคเองและจำหน่าย คิดเป็นร้อยละ 91.9

2.11 การเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวของเกษตรกร ส่วนใหญ่ไม่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 61 ราย คิดเป็นร้อยละ 82.4

2.12 การจำหน่ายผลผลิตข้าวของเกษตรกร ส่วนใหญ่จำหน่ายให้กับโรงสี จำนวน 59 ราย คิดเป็นร้อยละ 79.7 ซึ่งมีเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ 2 ราย ผลผลิตไม่ผ่านการตรวจตัดพันธุ์ปนและไม่ผ่านมาตรฐานคุณภาพเมล็ดพันธุ์

3. ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตข้าว

ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยรวมของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม พบว่า เกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกและเมล็ดพันธุ์มีปริมาณผลผลิตเฉลี่ยรวม 325.5 และ 339.1 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาจำหน่ายเฉลี่ย 18.5 และ 20.8 กิโลกรัมต่อไร่ ต้นทุนเฉลี่ย 5,122.89 และ 4,456.86 บาทต่อไร่ รายได้รวมเฉลี่ย 6,021.75 และ 7,053.28 บาทต่อไร่ และมีกำไรเฉลี่ย 898.86 และ 2,596.42 บาทต่อไร่ หรือเท่ากับ 2.76 และ 7.66 บาทต่อกิโลกรัม ตามลำดับ ดังตารางที่ 1 ตารางที่ 1 ปริมาณผลผลิต ราคา ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ของเกษตรกรจำแนกตามประเภทการผลิต

รายการ	ประเภทการผลิต	
	ข้าวเปลือก (n = 57)	เมล็ดพันธุ์ (n = 17)
ปริมาณผลผลิตรวม (ก.ก./ไร่)	325.5	339.1
ปริมาณผลผลิตสูงสุด (ก.ก./ไร่)	450	485
ปริมาณผลผลิตต่ำสุด (ก.ก./ไร่)	190	200
SD.	54.7	75.1
ราคาจำหน่าย (บาท/ก.ก.)	18.5	20.8
ต้นทุนรวม (บาท/ไร่)	5,122.89	4,456.86
ต้นทุนรวม (บาท/ก.ก.)	15.74	13.14
ต้นทุนที่เป็นเงินสด	2,885.48	2,841.55
ต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด	2,237.42	1,615.31
ต้นทุนผันแปร	4,020.53	3,497.38
ต้นทุนคงที่	1,102.37	959.48
รายได้รวม (บาท/ไร่)	6,021.75	7,053.28
ผลตอบแทนเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/ไร่)	2,001.22	3,555.90
ผลตอบแทนเหนือต้นทุนที่เป็นเงินสด (บาท/ไร่)	3,136.27	4,211.73
กำไร (บาท/ไร่)	898.86	2,596.42
กำไร (บาท/กิโลกรัม)	2.76	7.66

ที่มา : จากการสำรวจ

การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มพบว่า เกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยสูงกว่าเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ 666.03 บาท และผลตอบแทนเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์มีผลตอบแทนการผลิตเฉลี่ยสูงกว่าเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือก

3.1 ต้นทุนที่เป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสด พบว่า เกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกมีต้นทุนที่เป็นเงินสดและมีต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสดเฉลี่ยสูงกว่าเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ 43.93 และ 622.11 บาท ในส่วนต้นทุนไม่เป็นเงินสดของเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกสูงกว่าเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์เนื่องจากเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกไม่ได้ผ่านการอบรมโครงการลดต้นทุนในการผลิต และไม่ได้ผ่านการอบรมเทคโนโลยี เทคนิคต่างๆ ในการปลูกข้าวจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ

3.2 ต้นทุนผันแปรและคงที่ พบว่า เกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกมีต้นทุนผันแปรรวมเฉลี่ยต่อไร่ มากกว่าเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ 523.15 และ 142.89 บาท

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

3.3 ปริมาณผลผลิตและราคาผลผลิต พบว่า เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์และผลิตข้าวเปลือก มีปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 339.1 และ 325.5 กิโลกรัม จำหน่ายผลผลิตเฉลี่ยกิโลกรัมละ 20.8 และ 18.5 บาท

3.4 รายได้รวม พบว่า เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ มีรายได้รวมเฉลี่ยต่อไร่มากกว่าเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือก 1,031.55 บาท

3.5 ผลตอบแทนเหนือต้นทุนผันแปร พบว่า เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ มีผลตอบแทนเหนือต้นทุนผันแปรเฉลี่ยต่อไร่มากกว่าเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือก 1,554.68 บาท

3.6 ผลตอบแทนเหนือต้นทุนที่เป็นเงินสด พบว่า เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ มีผลตอบแทนเหนือต้นทุนที่เป็นเงินสดเฉลี่ยต่อไร่มากกว่าเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือก 1,075.46 บาท

3.7 กำไร พบว่า เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์มีกำไรเฉลี่ยต่อไร่มากกว่าเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือก 1,697.56 บาท และมีกำไรเฉลี่ยต่อกิโลกรัมมากกว่าเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ยต่อไร่ 4.90 บาท

4. ปัญหาการผลิตข้าวของเกษตรกร มีระดับปัญหาในการผลิตคล้ายคลึงกันแต่เมื่อพิจารณาประเด็นปัญหาต่างๆ พบว่า เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์มีปัญหาน้อยกว่าเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือก โดยมีปัญหาที่สำคัญได้แก่ การใช้ปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพง และอัตราค่าจ้างแรงงานสูง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการเปรียบเทียบกระบวนการผลิต ต้นทุน และผลตอบแทนระหว่างการผลิตข้าวเปลือกและเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรหมู่ 6 ตำบลหนองสามสี อำเภอสว่างคันคม จังหวัดอำนาจเจริญ มีประเด็นอภิปรายผลดังนี้

1. กระบวนการผลิต

1.1 ปัญหาที่พบในการเตรียมเมล็ดพันธุ์ พบว่า การผลิตข้าวเปลือกมีปัญหาพันธุ์ปนสูง คิดเป็นร้อยละ 57.9 มีผลเนื่องจากเกษตรกรเก็บพันธุ์เอง ใช้พันธุ์เดิมของตนเอง ไม่มีการเปลี่ยนพันธุ์ใหม่ และไม่มีการตรวจคัดพันธุ์ปน

1.2 การจำหน่ายผลผลิตข้าว พบว่า เกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกจำหน่ายให้กับโรงสีทุกราย เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ส่วนใหญ่จำหน่ายให้กับบริษัทผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ คิดเป็นร้อยละ 88.2 จำหน่ายให้กับโรงสี คิดเป็นร้อยละ 11.8 สาเหตุที่เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่ายผลผลิตให้กับโรงสี เนื่องจากในการผลิตข้าวไม่มีการตรวจคัดพันธุ์ปน จึงมีผลทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่ผ่านมาตรฐานคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว

2. ต้นทุนการผลิต พบว่า เกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกมีต้นทุนรวมเฉลี่ยต่อไร่ 5,122.89 บาทสูงกว่าเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ 666.03 บาท โดยมีต้นทุนที่เป็นเงินสด 2,885.48 บาทสูงกว่าเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ 43.93 บาท มีต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด 2,237.42 บาทสูงกว่าเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ 622.11 บาท โดยเมื่อพิจารณาจากต้นทุนผันแปร พบว่า เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์มีต้นทุนผันแปรเฉลี่ยต่อไร่ 4,020.53 บาท มากกว่าเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือก 523.15 บาท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุขใจ ตอนปัญญา (2554) ศึกษา เรื่อง ต้นทุนและผลตอบแทนในการลงทุนปลูกข้าวของเกษตรกร หมู่ 5 ตำบลหัวดง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ผลการศึกษา พบว่า มีต้นทุนรวมเฉลี่ย 5,083.27 บาทต่อไร่

3. ต้นทุนรวม เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ มีต้นทุนรวมเฉลี่ยต่อไร่ 4,456.86 บาท หรือเท่ากับกิโลกรัมละ 13.14 บาท และเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือก มีต้นทุนรวมเฉลี่ยต่อไร่ 5,122.89 บาท หรือเท่ากับกิโลกรัมละ 15.74 บาท

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยสมเกียรติ ชัยพิบูลย์ (2556) วิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าวเจ้าในปีใน จังหวัดกำแพงเพชร ปีการผลิต 2553/54 ผลการศึกษา พบว่า พื้นที่ขนาดเล็กระหว่าง 1-10 ไร่ มีต้นทุนเฉลี่ยเท่ากับ 4,692.77 บาทต่อไร่ พื้นที่ขนาดกลางระหว่าง 10-20 ไร่ มีต้นทุนเฉลี่ยเท่ากับ 4,827.56 บาทต่อไร่ และพื้นที่ขนาดใหญ่ 21 ไร่ขึ้นไป มีต้นทุน เฉลี่ยเท่ากับ 5,650.20 บาทต่อไร่

4. ต้นทุนที่เป็นเงินสดและ ต้นทุนไม่เป็นเงินสด พบว่า เกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกมีต้นทุนที่เป็นเงินสด และมีต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสดเฉลี่ยสูงกว่าเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ 43.93 และ 622.11 บาท ในส่วนต้นทุนไม่เป็น เงินสดของเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกสูงกว่าเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์เนื่องจากเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกไม่ได้ ผ่านการอบรมโครงการลดต้นทุนในการผลิต และไม่ได้ผ่านการอบรมเทคโนโลยี เทคนิคต่างๆในการปลูกข้าว จากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ

5. ปริมาณผลผลิตและผลตอบแทนการผลิต พบว่า เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ มีปริมาณผลผลิตข้าวขาว ดอกมะลิ 105 เฉลี่ยต่อไร่ 339.1 กิโลกรัม และเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือก มีปริมาณผลผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 เฉลี่ยต่อไร่ 325.5 กิโลกรัม โดยปริมาณผลผลิตสูงสุดเฉลี่ยต่อไร่ 485.0 กิโลกรัม และปริมาณผลผลิตต่ำสุดเฉลี่ยต่อไร่ 190.0 กิโลกรัม ราคาผลผลิต พบว่า เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่ายผลผลิตเฉลี่ยกิโลกรัมละ 20.8 บาท เกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือก จำหน่ายผลผลิตเฉลี่ยกิโลกรัมละ 18.5 บาท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรวิทย์ กุลดั่ง วัฒนา (2555) ที่ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าว ในอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร จากผลการวิเคราะห์ ข้อมูล พบว่า มีปริมาณข้าวเฉลี่ยที่ผลิตได้ทั้งหมด 366.77 กิโลกรัมต่อไร่

6. รายได้รวม พบว่า เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ มีรายได้รวมเฉลี่ยต่อไร่ 7,053.28 บาท และเกษตรกรที่ ผลิตข้าวเปลือก มีรายได้รวมเฉลี่ยต่อไร่ 6,021.75 บาท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรวิทย์ กุลดั่งวัฒนา (2555) ที่ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าว ในอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มีรายได้จากการปลูกข้าวเฉลี่ยเท่ากับ 5,730.03 บาทต่อไร่ หากจะพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างรายได้จากการขาย ข้าวและต้นทุนของการปลูกข้าวของเกษตรกรจะ พบว่า เกษตรกรมีกำไรจากการปลูกข้าวประมาณเฉลี่ยไร่ละ 2,088.07 บาท

7. ผลตอบแทนเหนือต้นทุนที่เป็นเงินสด พบว่า เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ มีผลตอบแทนเหนือต้นทุนที่ เป็นเงินสดเฉลี่ยต่อไร่ 4,211.73 บาท และเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือก มีผลตอบแทนเหนือต้นทุนที่เป็นเงินสดเฉลี่ย ต่อไร่ 3,136.27 บาท

8. กำไร พบว่า เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ มีกำไรเฉลี่ยต่อไร่ 2,596.42 บาท กำไรเฉลี่ยต่อกิโลกรัม 7.66 บาท และเกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือก มีกำไรเฉลี่ยต่อไร่ 898.86 บาท กำไรเฉลี่ยต่อกิโลกรัม 2.76 บาท ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของวรวิทย์ กุลดั่งวัฒนา (2555) ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าว ในอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรมีกำไรจากการปลูกข้าวประมาณเฉลี่ยไร่ละ 2,088.07 บาท

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ด้านเกษตรกร จากการศึกษาปัญหาการผลิตข้าวเปลือกและการผลิตเมล็ดพันธุ์ พบว่า มีปัญหาการ ใช้ปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพง อัตราค่าจ้างแรงงานสูง พ่อค้าคนกลางกดราคา ผลผลิตราคาตกต่ำ และไม่มีตลาดรองรับ ตามลำดับ ด้านอื่น ๆ ได้แก่ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูง ดังนั้น เกษตรกรควรลดการใช้ปุ๋ยเคมี และปรับเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ย

คอก หรือปุ๋ยหมักแทน ซึ่งจะทำโครงสร้างของดินให้ร่วนซุย และก่อให้เกิดผลตอบแทนที่เพิ่มมากขึ้นด้วย ระดับการใช้ปัจจัยที่เหมาะสมทางเศรษฐกิจ ควรลดปัจจัยแรงงานจะทำให้มีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

1.2 ด้านหน่วยงานภาครัฐ จากการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 ปรากฏว่า เกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกมีต้นทุนรวมสูงกว่าเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและมีผลตอบแทนน้อยกว่า ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงต้นทุนในแต่ละส่วน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรชี้แจงทำความเข้าใจกับเกษตรกรหาแนวทางส่งเสริมให้หันมาผลิตเมล็ดพันธุ์ โดยวิธีการลดต้นทุนการผลิตในทุกกระบวนการผลิตจนถึงเก็บเกี่ยว และหน่วยงานราชการควรให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว ปุ๋ย เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในพื้นที่ตำบลหนองสามสี อำเภอสว่างคันคม จังหวัดอำนาจเจริญ ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยในเขตพื้นที่อื่นของจังหวัดอำนาจเจริญ ที่ทำการปลูกข้าวเปลือกและเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน เพื่อจะได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถนำไปใช้ในการวางแผนและส่งเสริมการปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 ต่อไป

2.2 เกษตรกรที่ผลิตข้าวเปลือกควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวจากหน่วยภาครัฐเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 ครั้งต่อไป

2.3 เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ควรมีการส่งเสริมให้กับเกษตรกรหมู่บ้านใกล้เคียงด้วย

2.4 ศึกษาการสร้างความเข้าใจในการบันทึกข้อมูลด้านต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

2.5 ศึกษาการสร้างความเข้าใจในปัญหาสุขภาพและผลกระทบจากการใช้สารเคมี

2.6 ศึกษาการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าว ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). *การวิจัยเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ 6* กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น
- กรมการปกครอง. (2556). “รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้านประจำปี พ.ศ.2556” ค้นคืนวันที่ 10 ธันวาคม 2556 จาก stat.bora.dopa.goth/stat/statnew/statTDDviews/showProvinceData.php
- ประทัย เสน่ห์ล้อม. (2557). รายงานทางวิชาการ เรื่อง *สรุปผลการดำเนินงาน โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ประจำปี 2553-2557* วันที่ 3 พฤษภาคม 2557 ศูนย์วิจัยข้าวอุบลราชธานี กรมการข้าว
- ปานทิพย์ แสงสง. (2555). “การวิเคราะห์การลงทุนและผลตอบแทนในการลงทุนการปลูกข้าวของเกษตรกร เขตพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ปี 2555” วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจ วิชาเอกการบัญชี มหาวิทยาลัยพะเยา
- วรวิทย์ กุลตังวัฒนา. (2555). รายงานการประชุมวิชาการ เรื่อง *การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ประจำปี 2555* โดยชุมชนท้องถิ่น ฐานราชการพัฒนาประชาคมอาเซียน วันที่ 16-19 กุมภาพันธ์ 2555
- คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติสกลนคร
- สุขใจ ตอนปัญญา. (2554). “ต้นทุนและผลตอบแทนในการลงทุนปลูกข้าวของเกษตรกร หมู่ 5 ตำบลหัวดง อำเภอมือง จังหวัดพิจิตร บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2556). “ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร” ค้นคืนวันที่ 10 สิงหาคม 2556 จาก www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=13577